

1. Raziskovalna organizacija (*Research organisation*):

Univerza v Ljubljani, *University of Ljubljana*

2. Ime in priimek mentorja (*Name and surname of a mentor*):

Dimitrij Mlekuž

3. Področje znanosti iz šifranta ARRS (*Primary research field*):

6.02 Arheologija, *6.02 Archaeology*

4. Kontaktni e-naslov mentorja (*Contact of a mentor*):

Dimitrij.Mlekuz@ff.uni-lj.si

5. Kratek opis programa usposabljanja (*Short description of the program*):

SLO

Projekt izgradnje avtocestnega omrežja Slovenije v devetdesetih letih 20. stoletja je bil eden največjih organizacijskih, konceptualnih in metodoloških izzivov za slovensko arheologijo. Ena pomembnejših inovacij projekta je bilo sistematično apliciranje ekstenzivnih analitičnih terenskih pregledov na celotnem območju načrtovanih avtocest. Tehnike, ki so se do projekta uporabljale zgolj v manjšem merilu, so bile sistematično aplicirane v velikem merilu; tako je bilo v okviru projekta pregledanih več kot 250 km načrtovanih tras avtocest. Arhiv raziskav je največja podatkovna baza površinskega zapisa in je reprezentativen vzorec površinskega zapisa Slovenije, saj obsega različna ekološke in geomorfološke enote. Rezultati ekstenzivnih terenskih pregledov so bili dopolnjeni z drugimi neinvazivnimi metodami in bili verificirani tudi z drugimi metodami, od intenzivnih terenskih pregledov do geofizikalnih metod in izkopavanj na več kot 81 najdiščih.

Osnovni konceptualni model za raziskovalno delo mladega raziskovalca na arhivu analitičnih terenskih pregledov na avtocestnem omrežju Slovenije predstavlja koncept "nenajdiščne arheologije" (ang. *offsite archaeology*, Foley 1981), kjer je predmet opazovanja kontinuum zapisa v prostoru. V tej perspektivi so najdišča, tradicionalna enota opazovanj, le zelo specifična oblike površinskega zapisa, površinski zapis pa dokumentira množico zelo različnih človeških aktivnosti v krajini.

Analitični terenski pregledi so ena najpogostejših in najpomembnejših metod za ugotavljanje distribucije arheoloških sledov v pokrajini. Z metodo merimo predvsem gostoto površinskega zapisa, diagnostični material pa omogoča tudi okvirno datiranje sledov. Vendar je površinski zapis že po definiciji rezultat uničenja podpovršinskega zapisa in tako rezultat kombinacije vrste depozicijskih in podepozicijskih procesov. Interpretacija površinske distribucije tako ni trivialna in ponuja množico metodoloških in interpretativnih izzivov. V površinskem zapisu so različne vrste materiala različno zastopane. Različne gostote materiala v prostoru govorijo o intenzivnosti in vrsti rabe prostora skozi čas, po drugi strani pa opozarjajo na tafonomske procese v krajini.

Raziskovalno delo mladega raziskovalca bo temeljilo predvsem na analizi površinske distribucije s pomočjo nabora statističnih metod. Prvi korak je predvsem analiza gostote, informativnosti in strukture površinskega zapisa v prostoru, cilj pa je identifikacije vzorcev v površinskem zapisu. Tu bo raziskovalno delo temeljilo predvsem na analizi nas predvsem vidnost posameznih kategorij materiala, razmerje med signalom in šumom in informativnost površinskega zapisa v različnih okoljih. Ključni problem interpretacije površinskega zapisa je identificiranje procesov, ki so iz podpovršinskega producirali površinski zapis, tu bo delo temeljilo na gradnji modelov, ki izhajajo iz primerjave

površinskega in podpovršinskega zapisa dobljenega iz izkopavanja in geofizikalnih raziskav. Tretji cilj je analiza izpovedne možnosti površinskega zapisa za naslavljanje vprašanj poselitve, rabe prostora, organizacije krajine in dolgoročni demografski vprašanji velikem merilu.

Rezultati bodo pomembno prispevali k razvoju teorije in metodologije analitičnih terenskih pregledov in interpretacije površinskega zapisa, kar bo poleg prispevka k tehnikam arheoloških prospekcij omogočalo tudi napredek pri učinkovitem varovanju kulturne dediščine v prostoru, hkrati pa prineslo nove poglede na poselitev in rabo krajine na prostoru Slovenije v preteklosti.

FOLEY, R. 1981, Off-site archaeology: an alternative approach for the short-sited. – V / In: I. Hodder, I, G. L. Isaac, N. Hammond (ur. / eds.), Pattern of the past. Studies in honour of David Clarke. Cambridge, 157–182.

ANG

Slovenian motorway project in the 1990s has been one of the largest organizational, conceptual and methodological challenges for Slovenian archaeology. One of the key innovations was systematical application of analytical field surveys on the whole area of the planned motorway sections. Non-invasive techniques that have been previously used only on small-scale were applied to the whole project, therefore more than 250 km of motorway sections were systematically surveyed. Results of the analytical field surveys were complemented with other non-invasive methods and verified using non-invasive and invasive methods, from intensive field surveys, geophysical survey and large-scale excavation of 81 sites.

The key conceptual framework for the analysis of analytical field survey archive of the Slovenian motorway project is a concept of “offsite archaeology” (Foley 1981), where main unit of observation is a surface record continuum and not individual sites. In this perspective, archaeological sites represent very specific form of surface record, while surface record is a result of many, very different human activities in a landscape.

Analytical field surveys are one of the most common methods for the estimation of surface distribution of archaeological material in a landscape. Method is useful in measuring the density of surface record, while the presence of diagnostic material affords tentative dating of traces. However, surface record is by definition a result of destruction of subsurface remains and therefore result of combination of depositional and post-depositional processes. Interpretation of surface record is not trivial and offers a series of methodological and interpretative challenges. Material in a surface record is represented in different proportions, which are result of the activities that occurred at location, but also a product of different taphonomical processes.

The research methodology will be based on analysis of surface distribution using a series of statistical methods. First step is analysis of density, information content and structure of surface record in a landscape, with the main goal in identification of patterns. Researcher will focus mainly on the questions of visibility of different classes of material, signal/noise ratios and informativeness of surface record in different environments. The key problem in interpretation of surface record is identification of processes, which transformed the subsurface into a surface record. To address this challenge, models based on comparison between surface and subsurface record, obtained by geophysical methods and excavations will be developed. Third goal is analysis of interpretative potential of surface record for addressing questions about settlement, land use, organisation of activities in a landscape and long-term demographic questions on a large scale.

Results will contribute to the development of theory and methodology of analytical field surveys and interpretation of surface record, which will also allow for improvement of procedures used in heritage protection. On the other hand, it will open new possibilities for the interpretation of settlement and land use in the past.

FOLEY, R. 1981, Off-site archaeology: an alternative approach for the short-sited. – V / In: I. Hodder, I, G. L. Isaac, N. Hammond (ur. / eds.), Pattern of the past. Studies in honour of David Clarke. Cambridge, 157–182.